

#AİLE BAğLARININ ORTADAN KALKTIğI HALLERDE YARDIM NAFKASI TALEBİNİN YERİNDELİğİ HAKKINDA BİR YARGITAY KARAR İNCELEMESİ

Arş. Gör. Meltem DEMİRAL*

I. OLAYIN ÖZETİ

Davacı, kredi kartı borçlarından dolayı emekli maaşı haczedilmiş olduğundan bahisle, aylık gelirinin 225 TL olduğunu belirterek, yüksek gelir sahibi olduğunu iddia ettiği, davalının teyzesi tarafından evlat edinilmiş olan davalı oğlundan, kendisi için 2.250 TL, 7. sınıf öğrencisi olan diğer küçük oğlu için ise, 750 TL yardım nafakası talep etmiştir. Davalı, davacının dolandırıcılık ve güveni kötüye kullanma suçlarından sabıkalı olduğunu, kendisini ölümle tehdit ettiğini ve hakaret ettiğini bu nedenle halen Ümraniye Sulh Ceza Mahkemesi'nde yargıldığını, ayrıca kendisini haksız olarak vergi tahsilatı yaptığı gerekçesi ile Maliye Bakanlığı ve İstanbul Defterdarlığı'na şikayet ettiğini, nafaka istediği çocuğun yanında çalışan hizmetçisinden evlilik dışı olduğunu ve velayeti altında olmayan çocuk için nafaka isteyemeyeceğini ileri sürerek davanın reddini talep etmiştir¹.

II. ÇÖZÜMLENMESİ GEREKEN HUKUKİ PROBLEM

Çözömlenmesi gereken hukuki problem yardım nafkasının şartlarının ne olduğu; evlatlık verilen çocuktan nafaka istenilip isteni-

H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* İzmir Gediz Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı.

¹ 3. HD., 22.01.2008, E. 2007/19271, K. 2008/860 (YKD 2008, C. XXIV, S. 6, s. 1076-1079).

lemeyeceği; aile bağlarının sarsılmış olduğu veya ortadan kalktığı hallerde nafaka talebinin hakkın kötüye kullanılması niteliği gösterip göstermediğidir. Söz konusu karar incelenirken öncelikle yardım nafakasının, ardından dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılmasının koşullarının tespiti yapılmaya çalışılacaktır.

III. MERCİİLERİN ÇÖZÜM TARZI

A. YEREL MAHKEMENİN KARARI

Yerel mahkeme, taraflar arasındaki aile bağlarının, davalının kusuru ile ortadan kalktığı, davacının davalı oğlunu ölümle tehdit suçundan yargılandığı, dava dosyalarında davalıyı evlatlıktan reddettiğine ilişkin beyanlarının yer aldığı, sonuçta aile bağlarının temelinden sarsılması yüzünden aile birliğinin sağladığı hak ve yükümlülüklerin ortadan kalktığı, bu nedenle nafaka talebinin dürüstlük kuralı ile bağdaşmadığı, davacının 7. sınıf öğrencisi oğlu için ise Medeni Kanun'un 365. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, öncelikle anne ve babasından nafaka talep edebileceği gerekçeleri ile davanın reddine karar vermiştir.

B. YARGITAY DAİRESİNİN KARARI

Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, nafaka yükümlülüğünün ortadan kaldırılması için, Medeni Kanun'un 365. maddesinin 3. fıkrasına göre, nafaka yükümlülüğünün birden çok nafaka yükümlüsünden talep edilmesi ve yükümlülerden birinin nafaka yükümlülüğünü yerine getirmesi halinde, diğerinden talep edilmesinin hakkaniyete aykırı bulunması gerektiğini, bunun dışında nafaka yükümlülüğünün ortadan kaldırılmasını düzenleyen herhangi bir hükmün yer almadığını; Medeni Kanun'un 2. maddesindeki dürüstlük kuralının davalının nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldıran bir neden olarak kabul edilmemesi gerektiğini belirterek yerel mahkemenin kararını bozmuştur.

IV. GÖRÜŞÜMÜZ

A. GENEL OLARAK YARDIM NAFAKASI

İnsanların topluluk halinde yaşamalarından beri, toplumdaki bireylerin birbirlerine karşılıklı olarak yardım etmesi, dini ve ahlaki bir yükümlülük olarak görülmüştür. Sosyal devlet anlayışının gelişmesiyle, ihtiyacı olanlara yardım görevi büyük ölçüde devlete yüklense de bireylerin birbirine yardım yükümlülükleri varlığını sürdürmüştür. Ancak kişilerin bu kurallara uyup uymaması tamamen kendi takdirinde olup, kişinin yardım yükümlülüğünü yerine getirmemesi toplum tarafından, günah, ayıp olarak değerlendirilerek hoş karşılanmamakta, manevi yaptırıma tabi kılınmaktadır.

Yardım yükümlülüğü aile içinde yaşayan kimseler arasında yoğun olarak mevcuttur. Zira aile birliğinde hakim olması gereken karşılıklı sevgi ve fedakârlıktır. Bu nedenle aile üyelerinden her biri, imkânlarının elverdiği ölçüde, bütün olarak ailenin ihtiyaçlarını gidermeye çalışmalıdır. Aile kurumunun toplumun temelini oluşturması (Any. m. 41) kanun koyucunun aile kurumuna verdiği önemi arttırarak, kanunun belirlediği ölçüde yakın hısımlar arasındaki yardım yükümlülüğünün, kanun koyucu tarafından sadece dini ve ahlaki bir zorunluluk olmaktan çıkarılmasına, aynı zamanda kanuni bir borç olarak düzenlenmesine yol açmıştır².

Nafaka yükümlülüğü, bir kişinin, kanunun belirlediği derecedeki yakınına, yoksulluk halinde bulunması ve bu durumdan kendi imkânları ile kurtulamaması halinde, yaşamını idame ettirebilmesi için gerekli yardımın sağlanmasıdır³.

² Saymen, Ferit H./Elbir, Halid K.: Türk Medeni Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 1960, s. 67; Ergenekon, Yılmaz: Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakaları, Ankara 1966, s. 26; Öztan, Bilge: Aile Hukuku, 3. Bası, Ankara 2000, s. 580; Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan/Gümüş, Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, İstanbul 2008, s. 341.

³ Ergenekon, s. 26.

Hukukumuzda karı kocanın karşılıklı yardım yükümlülükleri, ayrı yaşama ve boşanma halinde eşlerin birbirine tedbir veya yoksulluk nafakası yükümlülüğü, anne babanın çocuklarına iştirak nafakası ödeme yükümlülüğü ve birlikte yaşayıp yaşamadıklarına bakmaksızın, belirli derecedeki kan hısımlarının birbirlerine karşılıklı yardım nafakası ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır. Yardım nafakası ile ilgili düzenlemeler, Türk Medeni Kanunu'nda 364, 365 ve 366. maddelerde yer almaktadır. Kanunun 364. maddesinde nafaka yükümlülükleri sayılmış, 365. maddede dava hakkı düzenlenmiş, 366. maddede ise korunmaya muhtaç kişiler ile ilgili özel düzenlemeye yer verilmiştir.

İncelenen karar, yardım nafakasına ilişkin olduğundan, öncelikle yardım nafakasının, sonrasında ise dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması yasağının koşulları ve olayda uygulanabilirliği üzerinde durulmalıdır.

B. YARDIM NAFKASININ KOŞULLARI

1. Nafaka Alacaklısı Bakımından Koşulları

a. Nafakanın Talep Edilmesi

Yoksul olan ve kendi imkânları ile geçimini sağlayamayan kişinin nafaka alabilmesi için öncelikle bu yönde talepte bulunması gerekir⁴.

b. Yoksulluk Hali

Medeni Kanun'un 364. maddesinin 1. fıkrasına, yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan kişi, üstsoyu ve altsoyu ile kardeşinden nafaka talep edebilir. Nafaka istenilebilmesi için talep

---

⁴ Başaklar, Emin: Nafaka Davaları, Ankara 1974, s. 147; Çeliktaş, Demet: Medeni Kanun ve Medeni Kanun Öntasarısında Nafaka, YD 1989, C. XV, S. 1-4, s. 687; Ruhi, Ahmet Cemal: Nafaka Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2005, s. 148.

anında yoksulluğa düşülmüş olması şart olmayıp, yardım edilme-
mesi halinde yoksulluğa düşme tehlikesinin bulunması yeterlidir⁵.

Kanunda yoksulluk halinin tanımı yapılmamış, bu husus mahke-
melerin takdirine bırakılmıştır. Bir kimse yaşaması için zaruri olan
araçları başkasının yardımı olmaksızın sağlayamıyor ise yoksulluk
halindedir⁶. HGK'nun bir kararında, "yeme, giyinme, barınma, sağlık,
ulaşım, kültür (eğitim) gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu
ve gerekli görölen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanlar"
yoksul kabul edilmiştir⁷. Yardım nafakası talebinin ölçüsü sübjektif
olmayıp, objektif olarak talepte bulunan kişinin geçinebilmesi için
gerekli vasıtalara sahip olup olmadığına göre belirlenir⁸. Yargıtay
asgari ücret düzeyinde gelire sahip olunmasını yoksulluğu ortadan
kaldıran bir hal olarak kabul etmemiştir⁹. İnceleme konusu olayda,
nafaka talep eden davacının borçlarından dolayı maaşında kesinti
yapılmakta, bu nedenle davacının geliri yoksulluğunu ortadan
kaldıracak miktara ulaşmamaktadır. Davacının başka hiçbir geli-
rinin de mevcut olmaması durumunda yoksulluk halinde bulundu-
ğunun kabulü gerekir.

Yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan kişi, önce-
likle kendi çalışması ve kaynakları ile geçimini sağlamaya çalışmakla
yükümlüdür. Kişinin çalışarak geçimini sağlama imkanı varken çalış-
mayarak nafaka talebinde bulunması iyi niyetle bağdaşmadığından,
bu kişilerin nafaka talep etme hakları bulunmamaktadır¹⁰. Görüldüğü

⁵ Ergenekon, s. 62; Feyzioğlu, Fevzi Necmeddin: Aile Hukuku, 3. Baskı,
İstanbul 1986, s. 580; Oğuzman, Kemal/Dural, Mustafa: Aile Hukuku, 2.
Bası, İstanbul 1998, s. 380; Öztan, Aile, s. 588; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 343;
Ruhi, s. 148.

⁶ Ergenekon, s. 62; Feyzioğlu, s. 580; Oğuzman/Dural, s. 380; Öztan, Aile, s.
588; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 343; Ruhi, s. 148.

⁷ HGK., 07.10.1998, 656/688 (Ruhi, s. 148, dn.36).

⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 343.

⁹ 3. HD. 17.09.2004, 8128/9314 (Ruhi, s. 149, dn.38).

¹⁰ Berki, Hikmet: Nafaka Mükellefiyeti, Ceride-i Adliye, Ankara 1940, s. 516;
Saymen/Elbir, s. 474; Tekinay, Selahattin Sulhi: Türk Aile Hukuku, 7. Bası,

üzere doktrinde nafaka talebinin dürüstlük kuralına uygun olması aranmaktadır. Zira Medeni Kanun'un 2. maddesi, genel ve emredici bir hukuk kuralı niteliğindedir. İnceleme konusu olayda davacı yaşı itibariyle çalışmayacak durumdadır ve kendi çalışması ile gelirini sağlayamamaktadır. Bu açıdan nafaka istemi yerinde görülse dahi, daha sonra inceleneceği üzere davacının talebinin, dürüstlük kuralına uygun şekilde yapılmış olup olmadığının araştırılması gerekir.

Nafaka talebinde bulunan kişinin yoksul duruma düşmesi kendi iradesi dışında ihtiyarlık, doğal afetler ve sair nedenlerden kaynaklanabileceği gibi, kumar, içki düşkünlüğü gibi nedenlerle kişinin iradesi ile servetini tüketmesi ile meydana gelmiş olabilir. Kural olarak kişinin nafaka talep edebilmesi için, yoksulluk halinin kişinin iradesi ile veya iradesi dışında meydana gelmesi arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Bu nedenle nafaka talep eden kişinin kendi hatası veya kusuru ile yoksul duruma düşmesi, nafaka borçlusunu nafaka yükümlülüğünden kurtarmaz¹¹. Ancak doktrindeki başka bir görüşe göre, nafaka talep eden mal alımı nedeniyle aşırı borçlanmasından, mallarını başkasına karşılıksız vermesinden ve kusurundan dolayı yoksul hale gelmiş ise, yardım nafakası talebi reddedilmelidir¹². İnceleme konusu olayda davacı kredi kartı borçlarından dolayı muhtaç

İstanbul 1990, s. 590; Ruhi, s. 149; Feyzioğlu, s. 580; İnal, Nihat: Uygulamada Nafaka Davaları, Ankara 1992, s. 314; Zevkliler, Aydın/ Acabey, Beşir/Gökyayla, Emre: Medeni Hukuk, 6. Baskı, Ankara 2000, s. 1027; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 343-344; Ergenekon, s. 58; Oğuzman/Dural, s. 381; Çeliktaş, s. 685; 2. HD. 22.12.1959, 6827/6374; HGK., 21.03.1951, E. 1952/96, K. 1952/39; 2. HD. 11.08.1951, 5139/5690; 2. HD. 30.05.1957, 2524/3102 (Erdem, Sabri: Yerli ve Yabancı İlmî ve Kazai İçtihatlarla Aile Hukuku (Evlenme- Boşanma- Nafaka), İstanbul 1966, s. 349).

¹¹ Ergenekon, s. 64; Feyzioğlu, s. 580; Tekinay, s. 591; Saymen/Elbir, s. 474; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 1027; Başaklar, s. 148; Ruhi, s. 157; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 344; Çeliktaş'a göre, alacaklının kusuru ile geçim sıkıntısına düşmesi halinde hakkaniyet gereği yardım nafakası sadece zorunlu ihtiyaçlara ilişkin olarak takdir edilmelidir (Çeliktaş, s. 684).

¹² Özüğür, Ali İhsan: Nafaka Hukuku, 4. Baskı, İstanbul 2007, s. 463.

hale gelmiştir. Kanaatimizce davacının kusuruyla yoksul duruma düştüğü kabul edilse dahi, sırf bu durum, davalıdan nafaka istemesine engel teşkil etmemelidir.

2. Nafaka Yükümlüsü Bakımından Koşulları

a. Nafaka İle Yükümlü Olanlar

Esas olarak, yoksul halde bulunan bir kişinin, kendisine yardım edebilecek derecede yakınının bulunması halinde, kamu kurumları bakımından bakımı mümkün olmamaktadır¹³. Medeni Kanun’umuzda bakım borcu bulunan yakın hısımlar tahdidi¹⁴ olarak sayılmaktadır. Kanununun 364. maddesinin 1. fıkrasına göre, nafaka ödemekle yükümlü olanlar üstsoy, altsoy ve kardeşlerdir. Bu kişilerin nafaka yükümlülükleri karşılıklı olarak mevcuttur¹⁵. Üstsoy altsoydan nafaka talep edebileceği gibi, altsoy da üstsoydan veya kardeşler birbirlerinden nafaka talebinde bulunabilirler.

Üstsoy ve altsoy hısımlar, hangi derecede olurlarsa olsunlar yardım nafakası ile yükümlü tutulmuşlardır¹⁶. Bu kimselerin birbirlerine nafaka ödemekle yükümlü olmaları için, soybağının evlilik içi veya evlilik dışı kurulmuş olması fark etmemektedir. Çocuk ile babası arasındaki soybağının ana ile evlilik, tanıma veya hakim kararı ile kurulmuş olması çocuğun üstsoyundan nafaka talep etmesi veya üstsoyun çocuktan nafaka talep etmesi için yeterli kabul edilir¹⁷.

¹³ Ergenekon, s. 28.

¹⁴ TMK m. 364/I’de sayılan hısımlar dışındaki hısımların kanuni olarak nafaka ödeme yükümlülükleri bulunmamaktadır. Bu nedenle bu kimseler tarafından yapılan ödemeler ahlaki bir borcun ifası sayılacak ve ödenen nafaka sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde istenemeyecektir (Dural/Öğüz/Gümüş, s. 342).

¹⁵ Feyzioğlu, s. 575; Ergenekon, s. 40; Çelikleş, s. 688.

¹⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 341.

¹⁷ Ergenekon, s. 51; Akıntürk, Turgut: Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku, 2. Cilt, 10. Bası, İstanbul 2006, s. 457; İnal, s. 312.

Evlilik dışında doğmuş çocuk, babası ile arasında soybağı kurulana kadar babasından nafaka isteyemeyeceği halde, annesinden nafaka talep edebilir. Zira anne ile çocuk arasındaki soybağı doğum yoluyla kurulmaktadır (MK. m.282/I).

Medeni Kanun yansoy hısımları arasında sadece kardeşlerin birbirine karşı nafaka ödemek ile yükümlü olduğunu düzenlemiş, bu yükümlülüğü de nafaka talep edilen kardeşin “*refah içinde bulunması*” koşuluna bağlamıştır.

Kanun’un 314. maddesinin 1. fıkrasına göre, “*Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçer*”. Bu nedenle evlat edinen ile evlatlık arasında da nafaka yükümlülüğü bulunmaktadır¹⁸. Ancak evlat edinme ilişkisi sadece evlat edinen ile evlatlık ve onun altsoyu arasında hısımlık ilişkisi kurduğundan, evlat edinenin alt ve üstsoyu ile evlatlık arasında nafaka ilişkisi söz konusu olmaz. Evlat edinme ilişkisinin üçüncü kişilere de etkili olabilmesi Kanun’da belirtilen istisnai hallerde mümkün olacaktır¹⁹. Bununla birlikte evlatlık ilişkisi, evlatlığın gerçek anne ve babası ile olan hısımlık bağına kaldırmaz. Bu kişiler arasındaki nafaka yükümlülüğü devam eder²⁰. Zira evlatlığın asıl ailesindeki miras hakkı devam etmektedir (MK. m. 500/I, c.2). Bu halde evlatlığın hem asıl anne ve babasına karşı hem de evlat edinene karşı nafaka ödeme durumunun mevcut olması halinde, hakim çifte ödeme ihtimalini de göz önünde tutarak, evlatlığın ödeme gücüne göre nafaka miktarını belirlemelidir²¹.

¹⁸ 2. HD., 21.04.1951, 2788/3105 (Erdem, s. 352); 2. HD., 24.02.1949, 1252/927 (Olgaç Senai: Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Kanunu Medenisi ve İlgili Hususi Kanunlar, C. I, İstanbul 1956, s. 465-466); Ergenekon, s. 40, 54; Başaklar, s. 147; Tekinay, s. 590; Feyzioğlu, s. 575; Köprülü Bülent/Kaneti, Selim: Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul 1989, s. 289; İnal, s. 313; Oğuzman/Dural, s. 379; Öztan, Aile, s. 583; Saymen/Elbir, s. 469. Akıntürk, s. 458; Dural/Ögüz/Gümüş, s. 342.

¹⁹ Öztan, Aile, s. 583.

²⁰ 2. HD., 24.02.1949, 1252/927 (Olgaç, s. 465-466); Başaklar, s. 147; Feyzioğlu, s. 576; Dural/Ögüz/Gümüş, s. 342.

²¹ Feyzioğlu, s. 576.

İnceleme konusu olayda davalı öz teyzesi tarafından evlat edinilmiştir. Evlatlık ilişkisi evlatlığın asıl ailesiyle arasındaki nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldırmadığından (MK. m. 500/I, c.2), davacının, evlatlık olarak vermiş olduğu evladından nafaka talep etmesine hukuken bir engel bulunmamaktadır.

b. Kardeşler Arasındaki Nafaka Yükümlülüğü

Medeni Kanun'un 364. maddesinin 1. fıkrasına göre, kardeşlerin nafaka yükümlülükleri bulunmaktadır. Kanun "*eşitlik ilkesi*" ne de uygun olarak, nafaka yükümlülüğü bakımından kız veya erkek kardeşler arasında bir ayırım yapmamıştır. Kardeşlerin nafaka alacaklısı ve nafaka yükümlüsü olmaları için, ana baba bir kardeş olmaları şart olmayıp, müşterek bir anne veya babanın bulunması yeterli kabul edilir²². Somut olayda nafaka talep edilen küçük, davalının öz babasının çocuğu olduğundan, müşterek bir annelerinin olmaması davalının nafaka yükümlülüğünü etkilemez. Bununla birlikte davalının evlatlık olarak verilmiş olması, kardeşiyle arasındaki nafaka yükümlülüğünü de kaldırmaz. Zira açıklandığı üzere evlatlığın asıl ailesiyle arasındaki nafaka yükümlülüğü devam etmektedir (MK. m. 500/I, c. 2). Evlat edinilen çocuğun, asıl üst ve altsoyu ve kardeşinden nafaka isteme hakkı ve bu kişilere nafaka ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır²³.

Kanun kardeşler arasındaki nafaka yükümlülüğünde, alt ve üstsoydan farklı olarak ek bir şart aramakta, kardeşten nafaka talebini, nafaka talep edilen kardeşin refah içinde bulunması koşuluna bağlamaktadır (MK. m. 364/II). Kanunda refah halinin tanımının yapılmamış olması nedeniyle, doktrinde ve Yargıtay kararlarında refah halinin farklı tanımlamaları mevcuttur. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bir kararında refah hali, "*bir kimsenin lüks ihtiyaçları dahil,*

²² Belgesay, Mustafa Reşit: Türk Kanunu Medenisi Şerhi II Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul 1952, s. 297; Saymen/Elbir, s. 470; Ergenekon, s. 57; Feyzioğlu, s. 575; Çeliksaş, s. 686; Öztan, Aile, s. 585; Ruhi, s. 147.

²³ Ergenekon, s. 55.

arzu ettiği her şeyi, makul parasını düşünmeden alabilme imkanına sahip olması hali" olarak tanımlanmıştır²⁴. Yargıtayın başka bir kararında ise, "geliri çevresine ve sosyal durumuna göre lüks sayılabilecek şeyleri sağlamaya elverişli bulunan ve normal ihtiyaçlarını dışında her şeyi elde edebilecek bir bolluk ve zenginlik içinde olan kimse refah halinde sayılır." denilmiştir²⁵. Aynı kararda, refah içinde bulunmanın kişinin içinde yaşadığı topluma göre tespit edileceği, yabancı ülkede yaşayan ve orada çalışan bir işçinin parasının Türk parasına çevrildiğinde Türkiye için önemli sayılacak miktara ulaşmasının o kişinin zengin olduğunun kabulü için yeterli olmadığı belirtilmiştir²⁶. Berki²⁷, Belgesay²⁸, Feyzioğlu²⁹, Dural/Öğüz/ Gümüş³⁰, Ruhi³¹, Tekinay³², Köprülü/Kaneti³³, Oğuzman/Dural³⁴, bir kimsenin refah içinde olmasını, zaruri ihtiyaçlarının yanı sıra sosyal durumuna uygun yaşamının gerektirdiği giderleri karşılayabilecek mali gücün üstünde güce sahip olma olarak tanımlamaktadır. Zevkliler/Acabey/Gökyayla³⁵, refah halini kişinin hiçbir sıkıntı çekmeden kendisinin ve ailesinin tüm ihtiyaçlarını karşılayabilmesi olarak ifade etmektedir. Akıntürk³⁶, Özüğür³⁷, Velidedeoğlu³⁸, Saymen/Elbir'e³⁹ göre ise;

²⁴ 2.HD., 26.05.1981, 4080/4114 (YKD 1981, C.VII, S. 8, s. 958).

²⁵ 2.HD., 05.11.1985, 9089/8985 (YKD 1986, C. XII, S. 3, s. 346).

²⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 346.

²⁷ Berki, s. 517.

²⁸ Belgesay, s. 304.

²⁹ Feyzioğlu, s. 584.

³⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 346.

³¹ Ruhi, s. 160.

³² Tekinay, s. 593.

³³ Köprülü/ Kaneti, s. 293.

³⁴ Oğuzman/Dural, s. 384.

³⁵ Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 1027.

³⁶ Akıntürk, s. 462.

³⁷ Özüğür, s. 453.

refah içinde bulunmak, yaşam koşullarında esaslı bir değişiklik olmaksızın yardım edebilecek durumda olmak olarak anlaşılmalıdır. Öztan⁴⁰ ve Şener⁴¹ refah halini, bir kimsenin geleceği için kaygı duymadan toplumun lüks saydığı ihtiyaçları karşılayabilecek durumda olması olarak tanımlamaktadır. Ergenekon'a göre⁴²; refah hali bir kimsenin lüks bir yaşantı sürme değildir; bir kimsenin geliri toplumdaki mevkisine göre lüks sayılabilecek şeyleri elde etme imkanı sağlıyor ise, o kişi refah halindedir. Ancak refah halini geniş manada anlamamak gerekir; zira bu halde toplumda az sayıda kişi refah halinde sayılacaktır. Bu nedenle bu hükmün nafaka yükümlüsünün normal yaşantısına etki etmeksizin, ödeme kabiliyetinin olması şeklinde anlaşılması gerekir. Çelikleş⁴³ ise refah halini oldukça geniş yorumlayarak, orta seviyeli ve orta kazançlı bir ailenin, kendi gelirleriyle sıkıntı duymadan geçinmesini refah hali için yeterli saymaktadır. Kanaatimizce refah içinde bulunmanın, yaşam koşullarında esaslı bir değişiklik olmaksızın yardım edebilecek durumda olmak olarak anlaşılması yerinde olacaktır. Bu tespit yapılırken, sadece yükümlü kardeşin gelir ve mal varlığı değerleri esas alınmalıdır⁴⁴.

Kardeşin çok lüks yaşadığı için tasarruf etmemesi, kardeşinden nafaka istemesine engel olmamaktadır. Lüks içinde yaşamak için ağır

³⁸ Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet: Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku, 5. Bası, İstanbul 1965, s. 459.

³⁹ Saymen/Elbir, s. 477.

⁴⁰ Öztan, Bilge: Medeni Hukukun Temel Kavramları, Ankara 2009, s. 515; Öztan, Aile, s. 584.

⁴¹ Şener, Esat: Uygulamalı- İctihatlı Nafaka Velayet- Vesayet- Evlatlık- Babalık, Ankara 1994, s. 164.

⁴² Ergenekon, s. 72-73.

⁴³ Çelikleş, s. 686.

⁴⁴ HGK, 26.03.1941, 11/11 (Olgaç, s. 468); 2. HD., 03.06.1958, 2698/2758 (Erdem, s. 351); Belgesay, s. 305; Saymen/Elbir, s. 477; Velidedeoğlu, Aile, s. 459; Ergenekon, s. 72; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 1028; Özüğür, s. 453, Akıntürk, s. 463.

borç altına giren bir kimsenin de sırf hayat tarzına bakarak refah içinde olduğu söylenemez⁴⁵.

c. Üstsoy ve Altsoyun Ödeme Kabiliyeti

Yoksul halde olan ve kendi imkânları ile geçimini sağlayamayan kimsenin üstsoy ve altsoyundan nafaka alabilmesi, yükümlü kişinin yardım nafakası ödeyebilme gücünün varlığı halinde mümkündür⁴⁶. Hiçbir geliri veya mal varlığı olmayandan yardım nafakası istenemez⁴⁷. Nafaka yükümlüsünün ödeme kabiliyeti belirlenirken, kişinin sadece çalışması ile elde ettiği gelir değil, bankadaki parası, alacakları, paraya çevrilmesi mümkün kıymetli evrakları da dikkate alınmalıdır⁴⁸. Yükümlünün ödeyebileceği nafaka, yükümlünün geçimini tehlikeye düşürmeyen, ödeme gücünü aşmayan, ekonomik durumunda sıkıntı meydana getirmeyecek miktarla sınırlandırılmalıdır. Nafaka yükümlüsünü yoksulluğa düşürebilecek miktarda nafakaya hükmedilmemeli, nafaka yükümlüsünün bakmakla yükümlü olduğu başka kişilerin varlığı da göz önünde bulundurulmalıdır⁴⁹. Zira bakım nafakası yardım nafakasından önce gelmektedir⁵⁰. Ödeme kabiliyeti belirlenirken sadece yükümlünün mal varlığı esas alınır⁵¹.

Nafaka miktarı, yükümlülere göre farklılık gösterebilir. Bu miktar belirlenirken yükümlünün, yardım nafakasındaki sırasının alacaklıya yakınlığı önem taşımadığı gibi, daha sonraki sırada yer alan

⁴⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 346-347; Ruhi, s. 161.

⁴⁶ Ergenekon, s. 65; Feyzioğlu, s. 583; Oğuzman/Dural, s. 382.

⁴⁷ Ergenekon, s. 66; Öztan, Aile, s. 589; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 345; Öztan, Medeni Hukuk, s. 515.

⁴⁸ Ergenekon, s. 67.

⁴⁹ Ergenekon, s. 69; Oğuzman/Dural, s. 382; Şener, s. 162; Öztan, Aile, s. 589; Ruhi, s. 158; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 345.

⁵⁰ Ergenekon, s. 69; Tekinay, s. 612; Oğuzman/Dural, s. 382; Öztan, Aile, s. 589; Ruhi, s. 158; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 345.

⁵¹ Saymen/Elbir, s. 476.

yükümlülerden talep edilebilecek miktar, daha üst sıradaki bir yükümlünün ödemeye mahkum edildiği miktarla azami olarak sınırlandırılmaz. Örneğin, babanın ödemekle yükümlü olduğu nafaka miktarını ödeyememesi halinde, büyükbabadan talep edilebilecek nafaka miktarı babadan talep edilen miktardan fazla olabilir⁵².

Nafaka yükümlüsünün çalışabilecek olduğu halde, tembellik nedeniyle veya kötü niyetle çalışmaması halinde, hakim nafaka miktarını yükümlünün çalışmış olması halinde eline geçecek olan varsayımsal miktar üzerinden hesap edebilir⁵³.

3. Yardım Nafkasında Sıra

Medeni Kanun'un 365. maddesinin 1. fıkrasına göre; "*Nafaka davası mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak açılır.*" Mirasbırakanın birinci derece mirasçıları onun altsoyudur (MK. m. 495/I). Mirasbırakandan önce ölmüş olan çocukların yerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır (MK. m. 495/II). Altsoyu bulunmayan mirasbırakanın mirasçıları anne ve babasıdır (MK. m. 496/I). Anne ve baba mirasbırakandan önce ölmüş ise bunların yerini kendi altsoyları alır (MK. m. 496/II). Altsoyu, ana ve babası ve onların altsoyu bulunmayan mirasbırakanın mirasçıları, büyük ana ve büyük babalardır (MK. m. 497/I, c.1).

Bu durumda nafaka yükümlülüğünde ilk sırada; çocuklar, torunlar, torunun çocukları vs. olarak altsoy yer almaktadır. Evlatlığın bulunması halinde, evlatlık da altsoy kavramına dahil olur⁵⁴. Altsoyun mevcut olmadığı hallerde nafaka yükümlülüğü anne ve babaya aittir. Anne ve babanın da bulunmaması halinde nafaka talebi, refah içinde bulunmaları koşuluyla kardeşlere yöneltilecek, kardeşlerin de bulunmaması halinde ise büyükanne ve büyükbabaya

⁵² Ergenekon, s. 92.

⁵³ Saymen/Elbir, s. 476; Tekinay, s. 592; Akıntürk, s. 462; Ergenekon, s. 66.

⁵⁴ Evlatlık da yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan evlat edinene nafaka vermekle yükümlüdür (Özuguur, s. 456).

başvurulacaktır. Hukukumuzda dördüncü zümreden kabul edilen büyükanne ve büyükbabanın anne babası, mirasçı kabul edilmemesine rağmen, yardım nafakası yükümlüsü ve alacaklısı olarak üstsoy kavramına dahildir. Ancak kardeş çocukları veya dayılar, halalar teyzeler nafaka ile yükümlü kılınmamıştır.

Zümre içinde kök başının sağ olduğu ve bu kişinin ödeme gücünün olduğu halde, daha sonraki sırada bulunanlardan nafaka talep edilemez⁵⁵. Bu durumda altsoyu bulunmayan bir kimse anne babası sağ iken kardeşinden nafaka talebinde bulunamaz. İncelenen olayda, davacı kendisiyle birlikte yaşayan küçük oğlu için de davalıdan (kardeşi için) yardım nafakası talep etmiştir. Olayda yerel mahkeme haklı olarak, kişinin anne ve babası sağ iken, nafaka talebinin öncelikle anne ve babaya yöneltilmesi gerektiğinden bahisle kardeşten nafaka talebinin reddine hükmetmiştir. Yargıtay da davalının refah halinde yaşadığını kabul etmekle beraber söz konusu hükmü onamıştır. Zira yardım nafakası talep eden ergin olmayan kardeşin, bakım borcu velayetten kaynaklanan yükümlülük sebebiyle, öncelikle anne ve babaya aittir⁵⁶. Kardeş ergin olsa idi, nafakada sıra hükümleri çerçevesinde altsoyu bulunmayan kardeş için öncelikle anne ve babasından nafaka talep edilmesi gerekecekti. Bu nedenle onların nafaka ödemedi aczi gerçekleşmedikçe, kardeşten nafaka talep etmesi yerinde değildir. Medeni Kanun'un 419. maddesinin 3. fıkrasına göre; "*Kısıtlanan ergin çocuklar kural olarak vesayet altına alınmayıp velayet altında bırakılır.*" Kısıtlanan ergin kişiler bakımından, bu kişiler hakkında velayet hükümleri uygulanacağından, kanaatimizce nafaka talebi ilk olarak velayetten kaynaklanan yükümlülük gereği anne ve babasına yöneltilmelidir. Anne ve babanın ödeme gücünün bulunmaması halinde ise kişinin altsoyuna başvurulmalıdır.

⁵⁵ Berki, s. 515; Ergenekon, s. 75; Köprülü/Kaneti, s. 290; Oğuzman/Dural, s. 385; Öztan, Aile, s. 585; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 347; Akıntürk, s. 458; Ruhi, s. 163.

⁵⁶ Özüğür, s. 453.

Özüğür'a⁵⁷ göre; evlatlık verilen kişi, evlat edinen veya edinenlerin ölümü veya nafaka ödemedi aczini kanıtlamadıkça, öz anne ve babasından nafaka talep edemez. Ancak evlatlık ilişkisi, evlatlığın gerçek anne ve babası ile olan hısımlık bağına kaldırmaz ve bu kişiler arasındaki nafaka yükümlülüğü devam eder. Bu halde nasıl kişinin iki kardeşi bulunması durumunda ikisinden de aynı anda nafaka talep hakkı bulunmakta ise kanaatimizce, evlatlık verilen kişinin de evlat edinen ve öz anne babasına karşı aynı oranda nafaka talep hakkı bulunmaktadır. Ancak, nafakanın, yükümlülerin bir veya birkaçından istenmesi hakkaniyete aykırıysa hakim, onların nafaka yükümlülüğünü azaltabilir veya ortadan kaldırabilir (MK. m. 365/III).

C. NAFAKANIN MİKTARI

Nafaka miktarı belirlenirken yoksulluk hali bakımından esas alınan kişi sadece nafaka talep edendir. Alacaklının geçindirmekle yükümlü olduğu ailesinin bulunması halinde dahi, bu kişilerin ihtiyaçları nafaka miktarına dahil edilmemelidir⁵⁸.

Nafaka, yoksulluğa düşecek kişiyi yoksulluktan kurtaracak miktar ile sınırlı olmalıdır⁵⁹. Zira yardım nafakasının amacı, talep edeni zenginleştirmek değil, kişiyi yoksulluktan kurtarmaktır. Dolayısıyla bu miktara nafaka alacaklısının borçlarının ödenmesi dahil edilmeyeceği gibi⁶⁰, kişi, lüks giderlerinin karşılanması için de nafaka talebinde bulunamaz⁶¹. Çelikleş'a⁶² göre; alacaklının kusuru ile geçim

⁵⁷ Özüğür, s. 455.

⁵⁸ Berki, s. 512; Ergenekon, s. 89; Çelikleş, s. 684; Oğuzman/Dural, s. 380; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 1027; Öztan, Aile, s. 588.

⁵⁹ Özüğür, s. 452.

⁶⁰ Ergenekon, s. 92.

⁶¹ Saymen/Elbir, s. 474; Velidedeoğlu, Aile, s. 460; Ergenekon, s. 92; Başaklar, s. 148; Akıntürk, s. 463.

⁶² Çelikleş, s. 684.

sıkıntısına düşmesi halinde hakkaniyet gereği yardım nafakası sadece zorunlu ihtiyaçlara ilişkin olarak takdir edilmelidir. Ancak yardım nafakasının miktarı zaten nafaka alacaklısının zaruri ihtiyaçlarına göre belirlenir. Bu nedenle alacaklının kendi kusuru ile yoksulluğa düşmesi durumunda, nafaka miktarı üzerinden bir indirimle gidilmesi kanaatimizce yerinde değildir; fakat dürüstlük kuralına aykırılık oluşturan durumlarda nafaka miktarının azaltılması veya tamamen ortadan kaldırılması mümkündür.

Bu miktar yoksulluk içinde bulunan kişinin, gıdasını, barınmasını, giyimini, eğitim masraflarını⁶³ ve tedavisini sağlayacak ölçüde belirlenmelidir⁶⁴. Ergenekon⁶⁵ ise, eğitim masraflarının nafaka miktarına dahil edilmemesi gerektiği, aksi takdirde bakım borcu ile yardım nafakası arasında bir fark kalmayacağı kanaatindedir. Ergin olmayan küçük için anne babasının bakım borcu bulunduğundan, eğitim masrafından anne baba sorumludur. Ergin olan ancak eğitime devam eden çocuklar için ise, anne ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdür (MK. m. 328/II). Dolayısıyla anne babadan bu şartlarda nafaka talep edilmesi halinde, eğitim masraflarından anne baba zaten yükümlü olmaktadır. Diğer nafaka yükümlüleri açısından kanaatimizce yukarıdaki hükme paralel olarak, ergin olmayanların ve ergin olduğu halde eğitime devam edenlerin, devlet lise ve üniversitelerindeki eğitim giderleri nafaka miktarına dahil edilmelidir. Zira ülkemizin ekonomik ve sosyal durumu⁶⁶ nedeniyle kişinin iş bulabilmesi ve hayatını idame ettirebilmesi için eğitimi olması önemli bir unsur olarak ortaya çık-

⁶³ Saymen/Elbir, s. 481; Velidedeoğlu, Aile, s. 459; Başaklar, s. 148.

⁶⁴ Saymen/Elbir, s. 481; Başaklar, s. 148.

⁶⁵ Ergenekon, s. 91-92.

⁶⁶ Ülkenin ekonomik gerçekleri ve geçim koşulları da miktarın belirlenmesinde göz önünde bulundurulmalıdır (2 HD., 16.05.1975, 5183/5453 (YKD 1975, C. I, S. 12, s.22); aynı görüşte bkz. Akıntürk, s. 463).

maktadır. Ancak eğitim giderleri zaruri ihtiyaç olarak kabul edilirken, bunun sınırının dikkatli çizilmesi gerekir. Örneğin kişi özel üniversite masraflarını kardeşinden talep edememelidir. Aksi takdirde bakım borcu ile yardım yükümlülüğü arasındaki fark ortadan kalkmış olacaktır.

Nafaka miktarı belirlenirken üst sınır, nafaka borçlusunun ödeme kabiliyetidir. Bu nedenle nafaka alacaklısının geçimi için gerekli miktar daha çok olsa da nafaka borçlusunun ödeme gücüne göre⁶⁷ nafakaya karar verilmeli, karşılanamayan miktarın bulunması halinde, varsa diğer yükümlülere başvurulmalıdır⁶⁸. Bununla birlikte, borçlunun gelirinin fazla olması, nafaka miktarının da fazla belirlenmesini sağlamaz⁶⁹.

İnceleme konusu olayda, davacı babanın Medeni Kanun'un nafakaya ilişkin hükümleri çerçevesine nafaka talep edebilmesi için gerekli koşullar mevcut görünmekle birlikte, olaydaki en önemli nokta, nafaka talebinin hakların kullanılmasında temel ilke olan "dürüstlük kuralı"na uygun yapıp yapılmadığıdır. Bu nedenle söz konusu ilke de incelenmelidir.

D. DÜRÜSTLÜK KURALI ve HAKKIN KÖTÜYE KULLANILMASI

1. Dürüstlük Kuralı

a. Dürüstlük Kuralının Niteliği

Bir kanundaki düzenlemeler ne kadar ayrıntılı, geniş olursa olsun, her hakkın kullanılmasında ve borçların yerine getirilmesinde

⁶⁷ Nafaka borçlusunun mali gücünü aşan, onu zor duruma düşüren miktarda nafakaya hükmedilmemelidir (Berki, s. 516; Belgesay, s. 303; Akıntürk, s. 463; Özuğur, s. 454; Dural/Ögüz/Gümüş, s. 349).

⁶⁷ Berki, s. 516.

⁶⁸ Dural/Ögüz/Gümüş, s. 349.

⁶⁹ Berki, s. 516.

uyulması gereken kurallar tek tek düzenleyemeyeceğinden kanun koyucu tarafından genel mahiyette kurallar konulması gerekmiştir⁷⁰. Bu kurallardan en önemlilerinden birisi Medeni Kanun'un 2. maddesinde düzenlenen, kişilerin haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken uymaları gerekli, emredici bir kural olan dürüstlük kuralıdır. Dürüstlük kuralı, toplumdaki dürüst, namuslu ve orta zekâlı kişilerin ahlak, doğruluk ve karşılıklı güven esaslarına uyan sürekli davranışları sonucu oluşan ve toplum tarafından benimsenen yazılı olmayan kurallar bütünüdür⁷¹. Kanun dürüstlük kuralının ölçüsü olarak dürüst, makul ve orta zekâlı kişileri esas almakta, bu ölçüdeki bir kişinin davranışlarına uymayan tutumu dürüstlük kuralına aykırı saymaktadır⁷². Bu kural kişilerin, diğer kişilerle olan ilişkilerinde, dürüst, namuslu, iyiniyetle davranmasını emretmektedir⁷³.

Dürüstlük kuralı, hakkaniyet, ahlak, kişilik hakları, eşitlik, objektiflik gibi hukukun temel ilkeleri arasında yer almaktadır. Bu ilke genel ahlak ve kamu yararı düşünceleri ön planda tutularak düzenlenmiş olduğundan, kişiler arasında ortaya çıkabilecek somut, belirli ve sınırlı ilişkilere değil, kural olarak tüm hukuki ilişkilerde uygulanabilecek ve her somut olayda hakim tarafından re'sen göz önünde tutulması gereken bir ilkedir⁷⁴.

b. Dürüstlük Kuralının İşlevi

Dürüstlük kuralı ve bu kurala aykırılığın sonucu olan hakkın kötüye kullanılması yasağının amacı, hakların kanunun katı bir

⁷⁰ Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet: Türk Medeni Hukuku, 3. Bası, İstanbul 1963, s. 139.

⁷¹ Akipek, Jale/Akıntürk, Turgut: Türk Medeni Hukuku Birinci Cilt Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, 6. Bası, İstanbul 2007, s. 166.

⁷² Velidedeoğlu, Medeni Hukuk, s. 142; Ataay, Aytekin: Medeni Hukukun Genel Teorisi, 3. Bası, İstanbul 1980, s. 417; Arslan, Ramazan: Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı, Ankara 1989, s. 24.

⁷³ Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 146.

⁷⁴ Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 147.

biçimde uygulanarak kullanılmasının doğurabileceği, adalete ve hakkaniyete aykırı, hayatın ihtiyaçlarına uymayan sonuçların önlenmesidir⁷⁵. Ancak her olayda da kanun hükümlerini göz ardı ederek dürüstlük kuralına göre uyuşmazlıkları çözmeye çalışmak hukuki güvenliği ortadan kaldırır. Bu nedenle ilkenin uygulanmasında ihtiyatlı davranılmalıdır⁷⁶.

Dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması yasağı, kanunların yorumu, kanun boşluklarının doldurulması, kanuna karşı hilenin önlenmesi, hukuki işlemlerin kurulması, yorumu ve tamamlanması, akit yapma borcu ve yan borçların belirlenmesi, sözleşme öncesi sorumluluk hallerinin belirlenmesi (culpa in contrahendo), sözleşmesel ilişkilerin düzeltilmesi ve sona erdirilmesi gibi hallerde işlev görmektedir⁷⁷.

2. Hakkın Kötüye Kullanılması

a. Hakkın Kötüye Kullanılmasının Niteliği

Bir kimsenin, hakkını gereğinden daha kapsamlı olarak, kendisine yararlı olan ölçüyü aşarak hakkın amacı dışında dürüstlük kuralına aykırı şekilde kullanması, hakkın kötüye kullanılmasını oluşturur⁷⁸.

Kanun bir hakkın açıkça dürüstlük kuralına aykırı biçimde kötüye kullanılmasını hakkın kötüye kullanılması olarak nitelendirmekte ve bu davranışı yasaklamaktadır. 4721 Sayılı Türk Medeni

⁷⁵ Akipek/Akıntürk, s. 167.

⁷⁶ Oğuzman, Kemal: Dürüstlük Kuralına (MK. m. 2) Başvurma Hususunda Bazı Yargıtay Kararlarının Eleştirilmesi, Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'a 65 inci Yaş Armağanı, Ankara 1988, s. 408.

⁷⁷ Oğuzman, s. 407; Akipek/ Akıntürk, s. 169-170.

⁷⁸ Ataay, s. 420; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 161; Oğuzman, Kemal/ Barlas, Nami: Medeni Hukuk, 13. Bası, İstanbul 2006, s. 191; Akipek/ Akıntürk, s. 179.

Kanunu hakkın kötüye kullanımı için zarar verme kastını aramamış ve eski kanun dönemindeki tartışmaları sona erdirmiştir⁷⁹.

b. Hakkın Kötüye Kullanılmasının Koşulları

aa. Bir Hakkın Varlığı

Hakkın kötüye kullanılmasından söz edilebilmesi için, öncelikle bir hak mevcut olmalıdır⁸⁰. Kişinin mevcut bir hakkını kanunun çizdiği sınırlar dâhilinde görünmekle birlikte, dürüstlük kuralına uymayan biçimde kullanması hakkın kötüye kullanılmasını oluşturur⁸¹.

Bir kişinin hakkı olmadığı halde başkasına zarar vermesi, hakkın kötüye kullanılması değil, "haksız fiil" niteliğindedir. Bu durumda koşulların varlığı halinde Borçlar Kanunu'nun 41 vd. maddelerine göre, haksız fiil nedeniyle kişinin sorumluluğuna gidilebilecektir⁸².

bb. Hakkın Açıkça Kötüye Kullanılması

Kanun hakkın kötüye kullanımının açık(aşikâr) olmasını aramaktadır. Hakkın açıkça kötüye kullanıldığının kabul edilebilmesi için, kötüye kullanımın toplumdaki dürüst, orta zekâlı makul bir kimse tarafından hakkın kötüye kullanımının fark edilebileceği açıklıktaki kötüye kullanım mevcut olmalıdır⁸³.

Hakkın kötüye kullanılması için, zarar verilmiş olması veya zarar tehlikesi şart olmamakla birlikte, bir hak, sahibine meşru bir yarar sağlamak yerine, sırf başkasına zarar vermek amacıyla kulla-

⁷⁹ Bu tartışmalar için bkz. Edis, Seyfullah: Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, 6.Basım, Ankara 1997, s. 325-328; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 163 vd.

⁸⁰ Arslan, s. 34; Edis, s. 328; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 165; Akipek/Akıntürk, s. 187.

⁸¹ Akipek/Akıntürk, s. 187.

⁸² Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 165; Akipek/Akıntürk, s. 187.

⁸³ Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 165.

nılıyor ise hakkın kötüye kullanımı söz konusudur⁸⁴. Bir hakkın kullanılması başkasına zarar verdiği halde, sahibine yarar sağlama-
makta ise veyahut başkasına verdiği zarar, hakkın sahibine verdiği
zarardan fazla ve dolayısıyla menfaatler arasında açık bir dengesizlik
söz konusu ise hakkın kötüye kullanımı mevcut olacaktır⁸⁵.

Bir hakkın hukuk düzenince kendisine tanıdığı sosyal ve ekono-
mik amacından uzaklaştırılarak kullanılması da hakkın kötüye kulla-
nılması niteliği taşıyabilir⁸⁶.

Alacaklının edimin ifa edilmemesi nedeniyle kanuni yollara
başvurmak istemesi halinde, alacaklının haklarının ifası önemsiz ise
ve hiç olmazsa, hakkın kullanımının borçlu için ağır sonuçlar doğu-
rabilmesi halinde de hakkın kötüye kullanıldığı savunması ileri
sürülebilecektir.

c. Hakkın Kötüye Kullanılmasının Sonucu

Medeni Kanun'un 2. maddesinin 2. fıkrasına göre, bir hakkın
açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz. Bu kural
gereği, hakkını açıkça kötüye kullanan kişi amaçladığı sonuca ulaş-
mayacaktır.

Olayda davacı, davalıyı ölümlle tehdit ve hakaret etmiş, Maliye
Bakanlığı ve İstanbul Defterdarlığına ihbar etmiştir. Davacı ile davalı
arasında husumet bulunduğu, davacının daha önce davalıya zarar
vermek istediği görülmektedir. Ancak nafakanın sırf zarar vermek
amacıyla kötüniyetle talep edilmiş olup olmadığı karardan anlaşıla-
mamaktadır. Bu durumda eğer nafaka talebinin, davacının daha önce
başka davalarda da yapmış olduğu gibi davalıya zarar verme kastın-
dan kötüniyetle yaptığı kabul edilir ise, bu talep kanımızca hakkın
kötüye kullanılması niteliğindedir ve talebin reddedilmesi gerekir.

⁸⁴ Oğuzman/Barlas, s. 195.

⁸⁵ Edis, s. 338; Zevkliler/Acabey/Gökyayla; Oğuzman/Barlas, s. 195; Akipek/
Akıntürk, s. 179.

⁸⁶ Arslan, s. 34; Edis, s. 324; Akipek/Akıntürk, s. 186.

Zira hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz. Doktrinde de nafaka talebinde bulunan kişinin, sırf hısımlarını zor durumda bırakmak amacıyla kötü niyetle hareket etmesi halinde, nafaka talep eden kişinin istemini reddetmek gerekeceği kabul edilmektedir⁸⁷.

İncelenen olayda davacının davalıya zarar verme kastının bulunmaması, ancak kendi kusuru ile aileye karşı vazifelerini ağır surette ihlal etmesine rağmen nafaka talep etmesi durumunda ise meselenin çözümünün hakkın kötüye kullanılması niteliği ayrıca değerlendirilmelidir. Kanun nafaka koşullarına ilişkin düzenlemelerinde, aileye karşı vazifelerin kusur ile ortadan kalkmasını, yardım nafakasının talep edilmesine engel bir hal olarak düzenlememiştir. Olayda davacının nafaka talep etmesine kanunen bir engel görülmektedir. Acaba genel kural olan Medeni Kanun'un 2. maddesinin olayda uygulanabilmesi mümkün olabilecek midir? Hakim yardım nafakasına hükmederken dürüstlük kuralını da göz önünde bulundurmalıdır⁸⁸. Aileye karşı vazifelerini ağır surette ihlal edenlerin nafaka isteyemeyeceği doktrinde Curti tarafından kabul edilmektedir⁸⁹. Belgesay'a göre de, üstsoy, altsoy veya kardeşine karşı, mirastan çıkarmaya hak veren ağır bir hareket işleyen kimsenin nafaka talebi kabul edilmemelidir. Zira böyle bir halde nafaka talebinin kabul edilmesi, aile üyelerinin birbirlerinin haklarına tecavüzlerinin mübah sayılmasına yol açar ve aile bağlarını güçsüzleştirir⁹⁰. Bununla birlikte Yargıtay'ın bir kararına göre, nafaka talebinde bulunan kimsenin, nafaka yükümlüsünü mirastan çıkarmış olması, nafaka borçlusunun yükümlülüğünü sona erdirmez⁹¹. Ancak mirasçılıktan çıkarma,

⁸⁷ Olgaç, s. 457; Ergenekon, s. 64; Tekinay, s. 591; Köprülü/Kaneti, s. 291; İnal, s. 314; Ruhi, s. 157.

⁸⁸ Öztan, Aile, s. 581.

⁸⁹ Curti'nin görüşü için bkz. (Belgesay, s. 298).

⁹⁰ Belgesay, s. 298.

⁹¹ 2.HD., 20.06.1940, 1479/2427 (Ruhi, s. 158, dn.92); aynı görüşte bkz. Ergenekon, s. 114.

ölüme bağlı bir tasarruf olduğundan, hüküm ve sonuçlarını mirasbırakanın vefatı halinde doğuracaktır. Henüz hüküm ve sonuç doğurmamış bir tasarruf nedeniyle nafaka talebinin reddedilmesi kanımızca da yerinde olmayacaktır. Medeni Kanun'umuza göre, mirasçı, mirasbırakana veya mirasbırakanın ailesi üyelerine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemişse, mirasbırakan saklı paylı mirasçısını mirasçılıktan çıkarabilir (MK. m. 510/II). Kanımızca bu gibi hallerin bulunması durumunda yapılan nafaka talebi de hakkın kötüye kullanılması yasağına aykırı kabul edilmeli ve reddedilmelidir. Burada nafaka talebinin reddinin gerekçesi mirasçılıktan çıkarma işlemi (veya hakkı) değil, hakkın kötüye kullanılması yasağı olmalıdır. Örneğin oğlunun kazancı ile geçinen buna rağmen oğlunu ve karısını döven, kumar oynayan eve haciz gelmesine neden olan bir babanın, kendisine maddi destekte bulunmak istemeyen oğlundan nafaka talep etmesi hakkaniyetle bağdaşacak mıdır? Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bir kararında, babasını döven çocuğun, ondan nafaka talebinde bulunmasının dürüstlük ve hakkaniyet kuralları ile bağdaşmayacağı belirtilerek nafaka isteminin reddedilmesi gerektiği belirtilmiştir⁹². İnceleme konusu olayda, davacı baba ile davalı arasındaki ailevi ilişkilerin ortadan kalkmış olduğu açıktır. Nafaka yükümlülüğünün ortaya çıkma nedeni, aile üyeleri arasındaki karşılıklı sevgi ve fedakârlıktan doğan yardım yükümlülüğüdür. Olayda davacı aile bağlarını kendi kusuruyla ortadan kaldırmış, hatta davalıyı ölümle tehdit ettiği için yargılandığı davada oğlunun öz oğlu olduğunu ispat etmesi için DNA testi istemiş, oğlunu evlatlıktan reddettiğini beyan etmiştir⁹³. Öz oğlunu

⁹² 2.HD., 02.02.1995, 12296/1222 (Özguçur, s. 491-492).

⁹³ Hukukumuzda evlatlıktan reddetme kurumu bulunmamaktadır. Davacının, kanunda belirtilen sebepler varsa ölüme bağlı bir tasarrufuyla oğlunu mirasçılıktan çıkarması mümkündür. Olaydan anlaşıldığı kadarıyla davacı böyle bir işlem yapmamıştır. Fakat oğlunu evlatlıktan reddettiğini beyan etmesi, onunla ailevi ilişkilerinin kopmuş olduğunu göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Maliye Bakanlığı ve İstanbul Defterdarlığına ihbar etmiş, oğlunu ölümle tehdit etmiş ve hakaret etmiş, aile bağlarını kendi kusuru ile temelinden sarsmış bir kişinin, aile birliğinin sağladığı hak ve yükümlülüklerden yararlanmak istemesi kanaatimizce “dürüstlük kuralı” ile bağdaşmadığından mahkemenin davacıya, davalının nafaka ödemesine hükmetmesi hukuka ve hakkaniyete aykırıdır. Kaldı ki nafaka yükümlülüğü öncelikle ailevi bağlara dayanmakla birlikte, altsoyun üstsoya nafaka ödeme yükümlülüğünün getirilme nedenlerinden birisi, kanaatimizce altsoyun kendi geçimini sağlayamayacak halde olduğu durumda, üstsoyun altsoyun yetiştirilmesi sırasında yapmış olduğu harcamaların bir anlamda, üstsoyun yaşlandığında ve kendi bakımını sağlayamadığı halde altsoydan geri alınması; anne ve babanın velayet haklarından kaynaklanan bakım yükümlülüğünün tersine çevrilmesidir. Zira bakım yükümlülüklerinin karşılıklı olmasının altında yatan düşünce de budur. Olayda davacı oğlunu evlatlık vermiş, bu nedenle oğlunun yetişmesi sırasında maddi masraf yapmamıştır. Bu halde oğlunun yetişmesi sırasında maddi yükümlülük altına girmemiş olan babanın nafaka talebi, altsoyun yardım nafakası yükümlülüğünün düzenlenme amacına da aykırıdır.

Kanunda somut olayın çözümü için bir hüküm bulunmasına rağmen söz konusu hükmün lafzı ve ruhuna göre hareketle tespit edilen anlamda uygulanması dürüstlük kuralı ile bağdaşmıyor ve hakkın kötüye kullanılması ortaya çıkıyor ise ortada örtülü (gizli) kanun boşluğu bulunduğundan söz edilir⁹⁴. Kanunda boşluk bulunması halinde hakim, örf adet hukuku kurallarını araştırmalı, örf adet hukukunda da kural bulunmaması halinde kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar vermelidir (MK. m. 1/II). Hakim kural koyarken evleviyet veya kıyas yollarından yararlanabilir⁹⁵. İncelenen olayda kanunun sırf lafzından hareket

⁹⁴ Edis, s. 134; Oğuzman/Barlas, s. 81.

⁹⁵ Oğuzman/Barlas, s. 91.

ederek davacıya nafaka ödenmesine hükmedilmesi, dürüstlük kuralıyla bağdaşmayacak ve hakkın kötüye kullanılması söz konusu olacaktır. Olaydaki durumda kanunda örtülü bir boşluk bulunmaktadır. Bu halde hakimin kendisi kanun koyucu olsa idi nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar vermesi gerekir. Medeni Kanun'un 365. maddesinin 3. fıkrasında, nafakanın, yükümlülerin bir veya birkaçından talep edilmesinin hakkaniyete aykırı olduğu durumlarda hakime, nafaka yükümlülüğünü azaltma, hatta kaldırma yetkisi verilmektedir. Kanaatimizce kanun koyucunun, nafaka takdirinde hakkaniyetin de esas alınması gerektiğine ilişkin söz konusu hükmünün, olayda kıyasen uygulanması ve davacının dürüstlük kuralına ve hakkaniyete aykırı talebinin reddedilmesi gerekir.

SONUÇ

Nafaka yükümlülüğü ailevi bağların getirdiği sevgi ve fedakârlıktan doğan karşılıklı olarak yardım etme borcudur. Önceleri dini ve ahlaki bir zorunluluk olarak görülen yardım yükümlülüğü ailenin toplumdaki önemi neticesinde kanuni bir yükümlülük haline getirilmiştir. Kanun koyucu nafaka yükümünün doğabilmesi için, nafaka borçlusunun ödeme gücünün olmasını, nafaka talep edenin üstsoy, altsoy veya kardeş olmasını, bu kişinin kendi imkanları ile geçimini sağlayamayıp, yoksulluk halinde bulunmasını ve nafakada sıra hükümlerine uygun olarak nafaka talep etmesini aramaktadır.

Yargıtay uygulamada aile bağlarının temelinden sarsılması halinde nafaka yükümlülüğünün ortadan kalkacağı kabul edildiğini belirtmiş, ancak olayda davacının kusuru ile ailevi bağları zayıflattığına ve bunun nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacağına hükmetmiştir. Kanaatimizce olayda davacı baba aile bağlarını temelinden sarsmıştır. Zira davacı, oğlunu evlatlık vermiş, evlatlıktan reddettiğini beyan etmiş, Maliye Bakanlığı ve İstanbul Defterdarlığına ihbar etmiş ve tehdit etmiş, ayrıca oğluna hakaret ederek kendi kusuru ile oğluyla arasındaki ailevi bağları koparmıştır. Kaldı ki davacının oğlunu evlatlıktan reddettiğini beyan etmesi, oğluyla

arasındaki ailevi bağları ortadan kaldırmayı amaçladığını da göstermektedir. Bu halde davacının nafaka talep etmesi hakların kullanılmasında temel ve emredici ilke olan dürüstlük kuralı ile bağdaşmamaktadır.

Kanaatimizce, olayda kanunun lafzı ve ruhundan hareketle uygulanması dürüstlük kuralına aykırı olduğundan burada örtülü kanun boşluğu bulunmaktadır. Hakimin kural yaratması, kanaatimizce de nafakanın, yükümlülerin bir veya birkaçından talep edilmesinin hakkaniyete aykırı olduğu durumlarda hakime, nafaka yükümlülüğünü azaltma, hatta kaldırma yetkisi veren hükmün kıyasen uygulanarak dürüstlük kuralına ve hakkaniyete aykırı talebinin reddilmesi gerekir.

Yararlanılan Kaynaklar

- **Akıntürk**, Turgut: Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku, 2. Cilt, 10. Bası, İstanbul 2006.
- **Akipek**, Jale/**Akıntürk**, Turgut: Türk Medeni Hukuku Birinci Cilt Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, 6. Bası, İstanbul 2007.
- **Ataay**, Aytekin: Medeni Hukukun Genel Teorisi, 3. Bası, İstanbul 1980.
- **Arslan**, Ramazan: Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı, Ankara 1989.
- **Başaklar**, Emin: Nafaka Davaları, Ankara 1974.
- **Belgesay**, Mustafa Reşit: Türk Kanunu Medenisi Şerhi II Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul 1952 .
- **Berki**, Hikmet: Nafaka Mükellefiyeti, Ceride-i Adliye, Ankara 1940, s. 509-519.
- **Çeliksaş**, Demet: Medeni Kanun ve Medeni Kanun Öntasarısında Nafaka, YD 1989, C. XV, S. 1-4, s. 650-703.
- **Dural**, Mustafa/**Öğüz**, Tufan/**Gümüş**, Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, İstanbul 2008.
- **Edis**, Seyfullah: Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, 6. Basım, Ankara 1997.
- **Ergenekon**, Yılmaz: Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakaları, Ankara 1966.
- **Feyzioğlu**, Fevzi Necmeddin: Aile Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 1986.
- **İnal**, Nihat: Uygulamada Nafaka Davaları, Ankara 1992.
- **Köprülü Bülent/Kaneti**, Selim: Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul 1989.

- **Oğuzman**, Kemal: Dürüstlük Kuralına (MK. m. 2) Başvurma Hususunda Bazı Yargıtay Kararlarının Eleştirilmesi, Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'a 65 inci Yaş Armağanı, Ankara 1988, s. 407-415.
- **Oğuzman**, Kemal/**Barlas**, Nami: Medeni Hukuk, 13. Bası, İstanbul 2006.
- **Oğuzman**, Kemal/**Dural**, Mustafa: Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul 1998.
- **Olgaç**, Senai: Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Kanunu Medenisi ve İlgili Hususi Kanunlar, C. I, İstanbul 1956.
- **Özüğür**, Ali İhsan: Nafaka Hukuku, 4. Baskı, İstanbul 2007.
- **Özta**n, Bilge: Aile Hukuku, 3. Bası, Ankara 2000 (Kısaltma: Aile).
- **Özta**n, Bilge: Medeni Hukukun Temel Kavramları, Ankara 2009 (Kısaltma: Medeni Hukuk).
- **Ruhi**, Ahmet Cemal: Nafaka Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2005.
- **Saymen**, Ferit H./**Elbir**, Halid K.: Türk Medeni Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 1960.
- **Şener**, Esat: Uygulamalı-İçtihatlı Nafaka Velayet- Vesayet- Evlatlık- Babalık, Ankara 1994.
- **Tekinay**, Selahattin Sulhi: Türk Aile Hukuku, 7. Bası, İstanbul 1990.
- **Velidedeoğlu**, Hıfzı Veldet: Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku, 5. Bası, İstanbul 1965 (Kısaltma: Aile).
- **Velidedeoğlu**, Hıfzı Veldet: Türk Medeni Hukuku, 3. Bası, İstanbul 1963 (Kısaltma: Medeni Hukuk).
- **Zevkliler**, Aydın/**Acabey**, Beşir/**Gökyayla**, Emre: Medeni Hukuk, 6. Baskı, Ankara 2000.